

a régészeti rétegeket. Csupán a telek ÉK-i végében került elő egy kemencegyanús folt (kb. 3–4 cm vastag, kormos fekete, alatta vörös, átégett agyagos, néhol 10 cm vastag réteg) 220 cm mélyen. A jelenség azonban behúzódott a jelenlegi utca, ill. lebetonozott járda alá, valamint az álló, szomszéd ház alapozása alá. Ezen a rétegen a függőleges falba bebontva szedtünk ki egy kb. 16. századi korongolt bögre kályhaszemet. Itt a talaj már nagyon vizes volt. Az É felől szomszédos ház alapozása alatt oldalról megfigyeltünk egy korábbi, visszabontott falalapozás tetejét, mely esetleg lehet középkori. Másutt a telken nem találtunk régészeti jelenséget, sem leletet.

TARI EDIT

173. Érd, Szent Mihály templom (KÖH 10286)

(Pest megye) Kk, Kú

2009. májusban a templom szondázó régészeti ásatását és falkutatását az épület statikai megerősítését és építészeti felújítását megelőző próbafeltárásként végeztük el, 16,6 m²-en. Az épület felmérési dokumentációját a tervező, a BME Építészettörténeti és Műemléki Tanszéke (Krähling János, Zsembery Ákos) bocsátotta rendelkezésünkre. A kutatás feladata a talajmechanikai szondák régészeti feltárása, az alapozási mélységek meghatározása, az épület építési fázisainak meghatározása volt. A régészeti szondák helyeit a statikus tervezővel együtt jelöltük ki.

A régészeti kutatás során 8 szelvényt és 42 falkutató szondát nyitottunk. Az elvégzett kutatással megállapítottuk, hogy a templomhajó és a szentély felmenő falai és a hajófalak alapozása egy periódusban épültek fel, a templom barokk építési fázisának részei. A szentély és a diadalív felmenő falainak alsó, a belső padlószinttől számítva 60 cm-t meg nem haladó szakasza a belső pilaszterek nélkül késő középkori. A szentély D-i oldalán feltárt, visszabontott támpillér is ehhez a fázishoz tartozik és a barokk boltozattól eltérő, háromszakaszos gótikus keresztboltozati rendszerre utal. A templomhoz utólag épült hozzá a torony, a sekrestye és az oratórium és a templombelsőben a karzat. A templomhajó eredetileg konzolként kialakított boltozatindító pilasztereit a 19–20. sz. folyamán a padlóig lefutó pilaszterekké egészítették ki.

A templom barokk kori és késő középkori alapozásai mellett ezeknél korábbi alapfalakat is találtunk. Az É-i hajófal mellett a vele párhuzamosan futó középkori falalapozáshoz É-ről egy merőleges fal csatlakozott be. A szentély É-i fala mellett kívül és D-i fala mellett belül szintén korábbi, velük párhuzamos középkori kőalapozás található, a diadalív vonalában az É-i hajósarokhoz szintén egy É–D-i irányú kőalapozás köt be.

A feltáráson három temetkezési periódust különíthettünk el. Az első sírcsoportot a templomtól D felé eltérően tájolták, ezek a szentély D-i részén kívül és belül kerültek elő. E sírok egy részére ráfedett a szentélyben talált, a gótikusnál korábbi alapozás és a gótikus

alapozás is. A második, szintén középkori sírcsoport a mai templommal azonos tájolású, e temetkezések egy csoportját elvágta a barokk kori Ny-i hajófal alapozása. A harmadik sírcsoport a barokk kori újjáépítést követő temetkezéseké, melyek mind a templombelsőben, mind a templom mellett előfordultak.

A templom építéstörténetét az írott források alapján követhetjük évszámokhoz. A közelebbről nem ismert, a késő középkorban nagyméretű, gótikus szentéllyel rendelkező középkori templom a török korban lőporrobbanás során elpusztult ill. nagymértékben megsérült. Az újjáépítés a 18. sz. első évtizedeiben, 1723-ig zajlott le, a szentély falainak alaprajzát, felmenő falainak alsó szakaszát megtartva, a hajót az alapozástól kezdve újjáépítve barokk stílusú templomot építettek. A templomhoz a 18. sz. folyamán karzat, torony, sekrestye és oldalkápolna, a 19. században oratórium épült, a 20. sz. második felében az oldalkápolnát elbontották.

Munkatársak: Markó Ágnes Sarolta régész, Hudák Mariann rajzoló.

RÁCZ MIKLÓS

174. Érsekhalma-Hild, Magaspart 1. (KÖH 20382)

(Bács-Kiskun megye) B, Sza

Az ismert hildi Vatyá földvártól DNy-ra, a hildi házak felett egy szurdok K-i oldalán téglalap alakú, kb. 120×100 m kiterjedésű földsánc és árok húzódik, mely a földmű D-i oldalán kb. 30–40 m hosszán megszakad, ezt valószínűleg fakitermelési munkák során dózerolták el. Tőle Ny-ra a szurdok másik oldalán Érsekhalma-Hild, Magaspart 2. lelőhelynév alatt másik, valamivel kisebb hasonló földmű van. Valószínűleg ugyanabban a korban, a szurdok védelmére építették ki. A lelőhelyre Deli Ferenc nyugalmazott érsekhalmi iskolaigazgató hívta fel a figyelmünket. 2009. november elején a Kiskunsági Nemzeti Park munkatársával, Balázs Rékával és érsekhalmi közmunkások közreműködésével átvágtuk a Magaspart 1. lelőhelyen lévő sáncot és árkot egy 50 cm széles, 8 m hosszú kutatóárokmal. A leletek és jelenségek alapján a sáncot a szarmaták építették ki, majd egyszer megújították. A feltöltésből bronzkori leletanyag is előkerült, ami a Magaspart korábbi betelepülésére utal.

KUSTÁR ROZÁLIA

175. Farád határa

(Győr-Moson-Sopron megye) Ő, Rő, Á, Kö, Kú

2009. júniusban és szeptemberben helyszíni szemlét tartottam Farád határában, a fejlesztésre kijelölt területeken.

Fenyőfa utca vége (KÖH 74859): A község Ny-i szélén, a 85. sz. főúttól É-ra, a Fenyőfa utca folytatásában haladó dűlőút két oldalán szórványosan őskori cseréptöredékeket gyűjtöttem. Ugyancsak őskori edénytöredékek jelentkeztek a 85. sz. főút D-i oldalán, az előbbi leletkon-